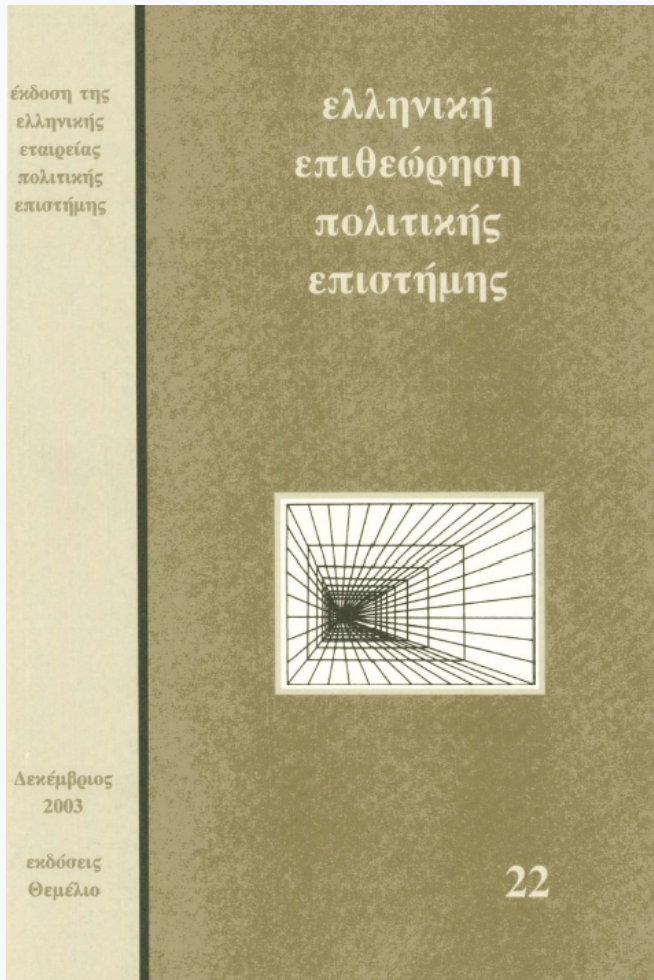

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 22, Αρ. 1 (2003)

Το σύστημα πεποιθήσεων του Σπ. Κυπριανού

Νίκος Χριστοδουλίδης

doi: [10.12681/hpsa.14748](https://doi.org/10.12681/hpsa.14748)

Copyright © 2017, Νίκος Χριστοδουλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χριστοδουλίδης Ν. (2017). Το σύστημα πεποιθήσεων του Σπ. Κυπριανού. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 22(1), 145–173. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14748>

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

Το άρθρο παρουσιάζει το σύστημα πεποιθήσεων (belief system) του κύπριου πολιτικού ηγέτη Σπύρου Κυπριανού, και εξετάζει την επίδραση των πεποιθήσεών του στον τρόπο λήψης αποφάσεων. Θα εξεταστούν τρεις κύριες αποφάσεις του: (α) η θέση του όσον αφορά το προτεινόμενο αμερικάνικο σχέδιο για λύση του κυπριακού το 1978· (β) η στάση του στις συνομιλίες για λύση του κυπριακού (1984-85), και (γ) ο τρόπος αντίδρασης του στην πρόταση της ελληνικής κυβερνήσεως (1986-87) για την αναγκαιότητα αίτησης ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην τότε Ευρωπαϊκή και Οικονομική Κοινότητα. Το άρθρο δεν εξετάζει την ορθότητα των αποφάσεων του Σπύρου Κυπριανού αλλά παρουσιάζει τη σύνδεση ανάμεσα στις θέσεις του και στο σύστημα πεποιθήσεών του.

1. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

Η πολιτική καριέρα του Σπύρου Κυπριανού ξεκίνησε κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Λονδίνο, όπου υπήρξε ο ιδρυτής της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Κυπρίων Αγγλίας (ΕΦΕΚΑ) και διετέλεσε ο πρώτος πρόεδρος της μέχρι το 1954. Τον Φεβρουάριο του 1954, σε ηλικία 22 χρονών, διορίστηκε γραμματέας του αρχιεπισκόπου Μακαρίου στο Λονδίνο, με απώτερο σκοπό τη διαφώτιση της βρετανικής κοινής γνώμης σχετικά με το κυπριακό πρόβλημα. Μετά την έναρξη του εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ το 1955, ο Κυπριανού αναγκάζεται να φύγει από το Λονδίνο για την Αθήνα και να συνεχίσει, από εκεί πλέον, τον αγώνα για προώθηση του κυπριακού ζητήματος. Αργότερα, τον Αύγουστο του 1956 μέχρι και τον Μάρτιο του 1957 υπηρετεί ως αντιπρόσωπος της Ε-

* Διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών και Γενικός Πρόξενος της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδίνο.

θναρχίας στη Νέα Υόρκη και, ακολούθως, του επιτρέπεται η επιστροφή στο Λονδίνο όπου εργάζεται για την Εθναρχία μέχρι και την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου (1959-60).

Με την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο Σπύρος Κυπριανού, σε ηλικία 28 χρονών, διορίζεται από τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο υπουργός Δικαιοσύνης και δέκα ημέρες αργότερα υπουργός Εξωτερικών. Δώδεκα χρόνια αργότερα, στις 5 Μαΐου 1972, παραιτείται από τη θέση του υπουργού Εξωτερικών μετά από διάσταση απόψεων της κυπριακής κυβέρνησης με τη χούντα των Αθηνών. Μια εξέλιξη που ο ίδιος χαρακτηρίζει ως την πιο κορυφαία στιγμή της πολιτικής του καριέρας και αυτό που στιγμάτισε το μέλλον του στην πολιτική. Η παραίτησή του από την κυβέρνηση θα τον οδηγήσει στην άσκηση της δικηγορίας στον ιδιωτικό τομέα. Τον Σεπτέμβριο του 1974, μετά από την τουρκική εισβολή, θα τεθεί επικεφαλής της κυπριακής αντιπροσωπείας στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών όπου συζητείται το κυπριακό. Τον Φεβρουάριο του 1975 ο Σπύρος Κυπριανού συμμετέχει στην κυπριακή αποστολή κατά τη συνάντηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στις 12 Μαΐου 1976, και μετά από προτροπές του Μακαρίου, αφού, ως σημειωθεί, ο τελευταίος είχε προηγουμένως βολιδοσκοπήσει άλλες προσωπικότητες, ο Σπύρος Κυπριανού προχωρά στην ίδρυση της Δημοκρατικής Παράταξης (ΔΗΠΑ).¹

Μετά από τις βουλευτικές εκλογές του 1976, ο Σπύρος Κυπριανού εκλέγεται πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, θέση την οποία κατέχει μέχρι και τον θάνατο του αρχιεπισκόπου Μακαρίου το καλοκαίρι του 1977. Από τον Αυγούστου του 1977 μέχρι και τον Φεβρουάριο του 1988 θα παραμείνει στο πηδάλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, αφού το 1978 εκλέγεται στην προεδρία χωρίς αντίπαλο, ενώ το 1983 εκλέγεται με τις ψήφους του ΔΗΚΟ και του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου, ΑΚΕΛ. Το 1993, και αφού η συνεργασία του με το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ για εκλογή κοινού υποψηφίου δεν πετυχαίνει, θα υποστηρίξει την υποψηφιότητα Γλαύκου Κληρίδη η οποία και θα επικρατήσει. Από το 1993 μέχρι και τα μέσα του 1997, το κόμμα του Σπύρου Κυπριανού μετέχει στην κυβέρνηση Κληρίδη, ενώ το 1996 ο Κυπριανού εκλέγεται με την υποστήριξη και του Δημοκρατικού Συναγερμού (ΔΗΣΥ), Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων, θέση την οποία κατέχει μέχρι

1. Η Δημοκρατική Παράταξη μετονομάστηκε σε Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ).

τον Μάιο του 2001. Συνοψίζοντας, σημειώνουμε ότι ο Σπύρος Κυπριανού διατέλεσε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας για 11 χρόνια (1977-88), Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων για 6 χρόνια (1976-77 και 1996-2001), υπουργός Εξωτερικών για 12 χρόνια (1960-72) ενώ το κόμμα του συμμετείχε στην κυβέρνηση Κληρίδη για τουλάχιστον 4 χρόνια (1993-97).

Και μόνο το γεγονός της πολύχρονης παρουσίας και συμμετοχής του στη διακυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας υποδηλοί την αναγκαιότητα αλλά και προτρέπει τον ερευνητή να εξετάσει και να αναλύσει την προσωπικότητά του. Για τον Σπύρο Κυπριανού, η πολιτική αποτέλεσε ένα με τη σκέψη του από τότε που, μαθητής ακόμη, συμμετείχε στον αγώνα της Κύπρου για ελευθερία. Ο ίδιος συνήθιζε να δηλώνει ότι αισθανόταν την ανάμειξη του στην πολιτική ζωή ως μια αποστολή να σώσει την Κύπρο.² Λίγο πριν από τις προεδρικές εκλογές του 1988, δήλωνε: «Δεν επιζητώ την ψήφο του λαού από προσωπική φιλοδοξία ή γιατί απολαμβάνω το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας [...] Σας δηλώνω με κάθε ειλικρίνεια και εντιμότητα ότι είναι από συναίσθηση ευθύνης και καθήκοντος και μόνο, που δεν εγκαταλείπω τον αγώνα και την προσφορά των υπηρεσιών μου. Δεν μπορώ να εγκαταλείψω έναν αγώνα που δεν έχει τελειώσει και για τον οποίο αφιέρωσα ολόκληρη τη ζωή μου».³

Ο Σπύρος Κυπριανού είχε πάντοτε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα δρώμενα στην εσωτερική πολιτική σκηνή και, αρκετές φορές, οι κινήσεις του προσδιορίζονταν από τις εξελίξεις στο εσωτερικό της Κύπρου. Προσωπικότητα με πολύ έντονες απόψεις, δεν δεχόταν εύκολα την κριτική ή την αμφισβήτηση, ειδικότερα όσον αφορά την ιστορική εξέλιξη του κυπριακού προβλήματος.⁴ Συχνά, συνήθιζε να αποκαλεί τον εαυτό του συνεχιστή της πολιτικής Μακαρίου, και να αναφέρεται στο πάθος του για προσφορά για την Κύπρο, στους φόβους του για τις διεθνείς συνωμοσίες και τους ξένους δακτύ-

2. Σε συνέντευξή του στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) ο Σπύρος Κυπριανού δήλωσε χαρακτηριστικά: «Το όραμα μου ήταν πάντα μια ελεύθερη Κύπρος. Πραγματικά έχω ένα πάθος για αυτή την υπόθεση», βλ. Συνέντευξη Σπύρου Κυπριανού στο ΡΙΚ, Λευκωσία, 23 Απριλίου 2001.

3. Βλ. Ομιλία Σπύρου Κυπριανού στην Παγκύπρια Συνδιάσκεψη του Δημοκρατικού Κόμματος (ΔΗΚΟ), *Ελευθεροτυπία*, Λευκωσία, 1 Ιουνίου 1987, σ. 4-5.

4. Παράδειγμα αποτελούν οι αντιδράσεις του σε συνέντευξη του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη για το κυπριακό. Βλ. Σπύρος Κυπριανού, «Επιτίθεται σε άλλους λάθη χωρίς να τα τεκμηριώνει», *Τα Νέα*, 4 Μαΐου 1999, Ν18.

λους ενάντια στην Κυπριακή Δημοκρατία, στις προθέσεις του να αποκαλύψει συγκλονιστικά στοιχεία και στην αχαριστία μερικών που δεν λάμβαναν υπόψη την πολύχρονη προσφορά του στην Κύπρο και τον ελληνισμό.⁵

Οι ιστορικές του καταβολές, ιδιαίτερα αυτές που αναπτύχθηκαν κατά τα πρώτα χρόνια της πολιτικής του ανέλιξης δίπλα στον Μακάριο, οι πολύ έντονες και αδιαμφισβήτητες του απόψεις, το πάθος του για την εξουσία αλλά και τον κυπριακό αγώνα και οι συνειδήσεις του προσπάθειες για να θεμελιωθεί σε αυτή, τον αναγκάζουν να προσηλώνεται και να προσαρμόζεται σχεδόν αποκλειστικά στο τι ο ίδιος πιστεύει ότι είναι ορθό να ακολουθηθεί στο κυπριακό. Αυτά ήταν και τα κύρια χαρακτηριστικά του μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής του.

2. Ο ΚΩΔΙΚΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Στην προσπάθεια παρουσίασης του συστήματος πεποιθήσεων του Σπύρου Κυπριανού χρησιμοποιείται ως αναλυτικό πλαίσιο ο κώδικας λειτουργίας του Alexander George. Ο κώδικας λειτουργίας είναι το πλέον διαδεδομένο αναλυτικό πλαίσιο εφαρμογής ψυχολογικών θεωριών στη μελέτη λήψης αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής.⁶ Βασική υπόθεση εργασίας των ψυχολογικών θεωριών είναι το γεγονός ότι οι πεποισθήσεις, αντιλήψεις και, γενικότερα, το σύστημα αξιών εκείνων που αποφασίζουν για θέματα εξωτερικής πολιτικής είναι τα κύρια χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να γνωρίζουμε ώστε να μπορέσουμε να προβούμε σε πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση σχετικά με τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής. Υποστηρίζουν, δηλαδή, ότι το σύστημα αξιών ενός ηγέτη όχι μόνον επηρεάζει τον τρόπο που ο ίδιος αντιλαμβάνεται ένα γεγονός αλλά και την απόφαση που τελικώς λαμβάνει στο συγκεκριμένο θέμα. Κάτι

5. Ο Λουκάς Κακουλλής υποστηρίζει για το θέμα αυτό: «Ο Σπύρος Κυπριανού και το περιβάλλον του χρησιμοποίησαν αμέτρητες φορές το όνομα του πρώτου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, στήριξαν πολλά στον μύθο ότι ο Κυπριανού είναι ο φυσικός διάδοχος του Μακαρίου, ο άξιος συνεχιστής του έργου του εθνάρχη». Βλ. Λουκά Κακουλλή, *Της Κύπρου οι ταγοί, άνθρωποι και ιστορία*, Λευκωσία 2000, σ. 115.

6. Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, «Ο Ρόλος των Ηγετών στη Διαμόρφωση της Εξωτερικής Πολιτικής», *Επετηρίδα, Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1996, σ. 35-36.

τέτοιο συμβαίνει επειδή το σύστημα αξιών είναι εκείνο που διαμορφώνει τις απόψεις αυτών που αποφασίζουν, σε σχέση με την πραγματικότητα, και παρέχει τα κίνητρα για τις αποφάσεις τους.

Ο κώδικας λειτουργίας του George, που χαρακτηρίζεται ως η περιγραφική προσέγγιση (*descriptive approach*), επιδιώκει να σκιαγραφήσει και να αναλύσει τις εικόνες που έχουν στο μυαλό τους αυτοί που παίρνουν τις αποφάσεις και να ανιχνεύσει τους τρόπους με τους οποίους οι πληροφορίες και τα δεδομένα λειτουργούν μέσα στο ψυχολογικό τους περιβάλλον.⁷ Στον κώδικα λειτουργίας διακρίνουμε δύο θεμελιώδεις τύπους πεποιθήσεων ενός ηγέτη, τις φιλοσοφικές και τις λειτουργικές. «Οι φιλοσοφικές πεποιθήσεις έχουν να κάνουν με υποθέσεις και επιχειρήματα σχετικά με τη θεμελιώδη φύση της πολιτικής, των πολιτικών συγκρούσεων, και τον ρόλο του ατόμου στην ιστορία, ενώ οι λειτουργικές πεποιθήσεις αναφέρονται στις σχέσεις ανάμεσα στους στρατηγικούς στόχους και τα πολιτικά μέσα, όπως επίσης και στους τακτικούς ελιγμούς μέσα στο πλαίσιο της πολιτικής δράσης. Στόχος δεν είναι η ανάπτυξη μιας συνολικής θεωρίας σχετικά με την πολιτική, αλλά η καλύτερη κατανόηση των πρακτικών στις οποίες καταφεύγει ένας ηγέτης στην προσπάθειά του να πάρει μια λογική απόφαση».⁸

Αναφορικά με τις πολιτικές πεποιθήσεις, οι ερωτήσεις που θα μπορούσαν να τεθούν είναι: (1) Ποια είναι η φύση της πολιτικής ζωής; Είναι το διεθνές σύστημα αρμονικό ή συγκρουσιακό; (2) Ποιες είναι οι προοπτικές επίτευξης των πολιτικών αξιών και φιλοδοξιών ενός ηγέτη; Είναι αισιόδοξοι ή απαισιόδοξοι όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων αυτών; (3) Είναι το πολιτικό μέλλον προβλέψιμο; Αν ναι, σε ποιο βαθμό; (4) Ποιον βαθμό ελέγχου μπορεί να έχει ένας πολιτικός ηγέτης στην εξέλιξη της ιστορίας; Ποιος είναι ο ρόλος ενός ηγέτη στη διαμόρφωση της ιστορίας; (5) Ποιος είναι ο ρόλος της τύχης στην ιστορική εξέλιξη; Τα ερωτήματα σχετικά με τις λειτουργικές πεποιθήσεις είναι: (1) Ποια είναι η καλύτερη μέθοδος επιλογής στόχων και προγραμμάτων πολιτικής δράσης; (2) Πώς προωθούνται τέτοια προγράμματα πιο αποτελεσματικά; (3) Πώς μετράται και ελέγχεται το ρίσκο στην πολιτική πρακτική; (4) Πώς καθορίζεται ο καλύτερος δυνατός συγχρονισμός

7. Βλ. John Vogler, «Perspectives on the Foreign Policy System: Psychological Approaches», στο Michael Clark - Brian White (επιμ.), *Understanding Foreign Policy, The Foreign Policy Systems Approach*, Brian White, 1989, σ. 139.

8. Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, ό.π., σ. 36.

για την προώθηση των συμφερόντων ενός ηγέτη; (5) Ποιος είναι ο ρόλος και ποια η χρησιμότητα των διαφόρων μέσων για την προώθηση των συμφερόντων;⁹

Οι ερωτήσεις συμβάλλουν ώστε να σχηματιστεί ο κώδικας λειτουργίας του υπό μελέτη ηγέτη και ορίζεται ως οι «γενικές δοξασίες των πολιτικών για θεμελιώδη προβλήματα της ιστορίας και τα κύρια ερωτήματα πολιτικής». ¹⁰ Επιπλέον, οι ερωτήσεις βοηθούν στο να διαφανούν όλοι εκείνοι οι παράγοντες –πιστεύω, αξίες, προσωπικότητα, ψυχολογικά χαρακτηριστικά, κ.ά.– οι οποίοι χρησιμοποιούνται για να ερμηνευτεί και να καταχωρείται κάθε νέα πληροφορία από τον υπό μελέτη ηγέτη. Σε γενικές γραμμές οι ερωτήσεις οδηγούν στον σχηματισμό του κώδικα πεποιθήσεων ενός πολιτικού. Η συγκρότηση του κώδικα λειτουργίας γίνεται με ποσοτική και ποιοτική ανάλυση πρωτογενών (ομιλίες, συνεντεύξεις, αλληλογραφία) και δευτερογενών πηγών (βιογραφικών ή αυτοβιογραφικών μελετών).¹¹

Στο άρθρο αυτό βασική υπόθεση εργασίας είναι ότι ο κώδικας λειτουργίας ενός ηγέτη συνδέεται, σε κάποιο τουλάχιστον βαθμό, έμμεσα ή άμεσα, με τις αποφάσεις που λαμβάνει, χωρίς όμως οι αποφάσεις του να είναι αποκλειστικό προϊόν του κώδικα αυτού. Χωρίς αμφιβολία, οι αποφάσεις ενός ηγέτη επηρεάζονται, την ίδια στιγμή, τόσο από εσωτερικές όσο και από εξωτερικές μεταβλητές όπως την οικονομία ενός κράτους, το πολιτικό σύστημα, τα κόμματα, τις ιδεολογικές κατευθύνσεις του κράτους, την ευρυθμία της λειτουργίας των θεσμών, τον Τύπο, καθώς επίσης τη δομή, διάρθρωση και λειτουργία του διεθνούς και περιφερειακού συστήματος μέσα στο οποίο το κράτος δρα και λειτουργεί.

Παρόλα αυτά, ο κώδικας λειτουργίας έχει συγκριτικό πλεονέκτημα όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων για τους ακόλουθους λόγους:

α) εκείνο που επηρεάζει σημαντικά στη διαμόρφωση πολιτικής

9. Βλ. George Alexander, *Presidential Decision-Making in Foreign Policy*, Westview Press, 1980, σ. 198-199. Βλ. John Vogler, ό.π., σ. 140.

10. Βλ. Alexander George, «“The Operational Code”: A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-Making», *International Studies Quarterly*, τόμ. 13, Ιούνιος 1969, σ. 190-222.

11. Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, ό.π., σ. 36· Ole R. Holsti, *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*, Addison-Wesley, Reading Massachusetts, 1969· George Alexander, «Quantitative and Qualitative Approaches to Content Analysis», στο Ithiel de Sola Pool (επιμ.), *Trends in Content Analysis*, University of Illinois Press, Urbana Illinois 1959.

δεν είναι οι πραγματικές συνθήκες και τα γεγονότα, δηλαδή αυτά που πραγματικά συμβαίνουν στο εσωτερικό του κράτους και στο διεθνές επίπεδο (εσωτερικές και εξωτερικές μεταβλητές), αλλά το πώς αυτά γίνονται αντιληπτά και ερμηνεύονται από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.¹²

β) ο κώδικας λειτουργίας ενός ηγέτη επηρεάζει τις αποφάσεις του με δύο καιρίους τρόπους: (i) επεκτείνοντας ή περιορίζοντας το πεδίο έρευνας και αξιολόγησης των στοιχείων που διαθέτει, επηρεάζοντας έτσι τη διάγνωση μιας κατάστασης προς ορισμένες κατευθύνσεις και (ii) οδηγώντας τον ηγέτη στην προτίμηση ορισμένων εναλλακτικών δράσεων έναντι άλλων.¹³

γ) επειδή στο άρθρο αυτό η υπόθεση εργασίας αφορά τον ηγέτη ενός κράτους, όπως η Κυπριακή Δημοκρατία, όπου απουσίαζαν εντελώς, την περίοδο που λήφθηκαν οι αποφάσεις που εξετάζονται, αναπτυγμένοι μηχανισμοί μελέτης και ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής αλλά και τα γνωστά think tanks (δεξαμενές σκέψης), η χρησιμοποίηση του κώδικα λειτουργίας προσφέρει πλεονεκτήματα καλύτερης κατανόησης των αποφάσεων αφού, δικαιολογημένα, η εξωτερική πολιτική της χώρας επηρεαζόταν σε μεγάλο βαθμό από τις ιδεολογικές καταβολές και την προσωπικότητα του Σπύρου Κυπριανού. Λόγω της έλλειψης τέτοιων ανεπτυγμένων μηχανισμών μελέτης και ανάλυσης των αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής, οι εσωτερικές και εξωτερικές μεταβλητές που ορθά θα ανάμενε κάποιος να επηρεάζουν τις αποφάσεις, δεν διαδραμάτιζαν ιδιαίτερο ρόλο και ο ίδιος ο ηγέτης ήταν αυτός που προσδιόριζε τη σπουδαιότητά τους.¹⁴ Για παράδειγμα, στην περίοδο κατά την ο-

12. Βλ. Harold Sprout - Margaret Sprout, *Man-Milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics*, Center of International Studies, Princeton, New Jersey 1956. Όπως τονίζουν για τους ηγέτες και οι Dougherty και Pfaltzgraff, Jr.: «Όταν εξετάζουν τον "προσδιορισμό της κατάστασης" οι περισσότεροι θεωρητικοί της λήψης αποφάσεων θεωρούν ότι ο κόσμος, όπως τον βλέπουν εκείνοι που λαμβάνουν τις αποφάσεις, είναι πιο σημαντικός από την αντικειμενική πραγματικότητα. Αποδέχονται, επομένως, αυτό που έκαναν οι Harold και Margaret Sprout μεταξú "ψυχοπεριβάλλοντος" και "λειτουργικού περιβάλλοντος". Φυσικά, ο ηγέτης πρέπει πρωτίστως να λάβει υπόψη το αντικειμενικό, λειτουργικό περιβάλλον». Βλ. James Dougherty - Robert Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων, Μια Συνολική Αποτίμηση*, τόμ. Β', Παπαζήσης, Αθήνα 1992, σ. 209.

13. Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, ό.π., σ. 37.

14. Ο Michael Smith σημειώνει ότι σε χώρες όπου δεν λειτουργεί η κατάλληλη γραφειοκρατία για θέματα εξωτερικής φύσεως, η εξωτερική πολιτική πολύ πιθανόν να αντικατοπτρίζεται μέσα από προσωπικά χαρακτηριστικά των ηγετών με

ποία λήφθηκαν οι αποφάσεις που εξετάζονται, το κυπριακό υπουργείο Εξωτερικών, το κατεξοχήν υπουργείο για θέματα εξωτερικής πολιτικής, δεν διαδραμάτιζε σχεδόν κανένα ρόλο.¹⁵ Το γεγονός ότι ο Σπύρος Κυπριανού χρημάτισε υπουργός Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας για μεγάλο χρονικό διάστημα (12 χρόνια) συνέτεινε ακόμη περισσότερο στην υποβάθμιση του υπουργείου Εξωτερικών το διάστημα 1977-1988, αφού η μακρόχρονη ιδιότητά του ως υπουργού Εξωτερικών τον έκανε να αντιμετωπίζει τα κύρια θέματα εξωτερικής φύσεως ως δική του αποκλειστική αρμοδιότητα.¹⁶

Για αυτούς τους λόγους, η εξέταση της επίδρασης του κώδικα λειτουργίας του Σπύρου Κυπριανού στις αποφάσεις του, όταν ήταν Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση των επιλογών εξωτερικής πολιτικής της Κύπρου κατά το πρόσφατο παρελθόν.

Αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι το κύριο πρόβλημα με τον σχηματισμό του κώδικα λειτουργίας ενός ηγέτη είναι το γεγονός ότι οι πηγές που χρησιμοποιούνται για να χτιστεί ο κώδικας αυτός δεν είναι και τόσο αξιόπιστες αφού, για παράδειγμα, οι δημόσιες διακηρύξεις των ηγετών, που χρησιμοποιούνται κατά κόρον στην προσπάθεια δημιουργίας του κώδικα λειτουργίας ενός ηγέτη, δεν είναι αντιπροσωπευτικές όσον αφορά τα πραγματικά τους πιστεύω.¹⁷ Για να αντιμετωπιστεί η αδυναμία αυτή στη δημιουργία του κώδικα λειτουργίας του Σπύρου Κυπριανού, χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο οι προσωπικές συζητήσεις του συγγραφέα με τον κύριο Πρόεδρο, καθώς επίσης και αριθμός ομιλιών του

αποτέλεσμα τα δεδομένα και οι γνώσεις που χρησιμοποιούνται να είναι περιορισμένα. Βλ. Michael Smith, «Comparing Foreign Policy Systems: Problems, Processes and Performance», στο Michael Clark - Brian White (επιμ.), *Understanding Foreign Policy. The Foreign Policy Systems Approach*, Brian White, 1989, σ. 184-215.

15. Συνέντευξη με πρώην διπλωμάτη της Κυπριακής Δημοκρατίας που ζήτησε να κρατήσει την ανωνυμία του, Λευκωσία, 1 Δεκεμβρίου 2000.

16. Για το πώς ένας πρώην υπουργός Εξωτερικών χειρίζεται τα θέματα εξωτερικής πολιτικής όταν γίνει Πρόεδρος του κράτους, βλ. Margaret G. Kelman, «Personality and Foreign Policy Decision-Making: A Study of 53 Heads of Government», στο D.A. Sylvan - S. Chan (επιμ.), *Foreign Policy Decision Making. Perception, Cognition and Artificial Intelligence*, Praeger Publishers, Νέα Υόρκη 1984, σ. 53-80.

17. Βλ. Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις*, Παπαζήσης, Αθήνα 1995, σ. 171-172.

που προετοιμάστηκαν από τον ίδιο.¹⁸

Για να εξεταστεί το ενδεχόμενο σχέσης σύνδεσης ανάμεσα στον κώδικα λειτουργίας του Σπύρου Κυπριανού και των αποφάσεων του στις τρεις περιπτώσεις που εξετάζει το άρθρο αυτό, θα εφαρμοστεί η διαδικασία της συμφωνίας ή της λογικής αλληλουχίας. Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Αρβανιτόπουλο, η διαδικασία αυτή είναι: «...μια τεχνική, η οποία επιχειρεί να διαπιστώσει μια συνέχεια μεταξύ των πεποιθήσεων ενός ηγέτη και των αποφάσεων του. Αν μια επιλεγμένη πολιτική απόφαση βρίσκεται σε λογική αλληλουχία με τις πεποιθήσεις ενός ηγέτη, τότε υπάρχει τουλάχιστον η ένδειξη ότι οι πεποιθήσεις του έχουν παίξει κάποιο ρόλο στη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης. Αν η λογική αυτή συνέχεια εντοπιστεί επανειλημμένα σε μια ακολουθία σχετικών αποφάσεων και για μεγάλο χρονικό διάστημα, τότε μπορούμε να μιλήσουμε για σχέση αιτίου και αιτιατού».¹⁹

Τρεις αποφάσεις του Σπύρου Κυπριανού εξετάζονται στο άρθρο αυτό: (α) η θέση του όσον αφορά το προτεινόμενο αμερικάνικο σχέδιο για λύση του κυπριακού το 1978, (β) η στάση του στις συνομιλίες για λύση του κυπριακού στα τέλη του 1984 και στις αρχές του 1985 και (γ) ο τρόπος αντίδρασης του στην πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης στα τέλη του 1986 και στις αρχές του 1987 για την αναγκαιότητα αίτησης ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.

α. Φιλοσοφικές πεποιθήσεις Κυπριανού

1. *Διεθνές Σύστημα.* Ο Σπύρος Κυπριανού, αν και φαινόταν να αντιλαμβάνεται τις διεργασίες και το άναρχο του διεθνούς συστήματος κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής του, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι κινείτο βάσει των δεδομένων αυτών. Υπερεκτιμούσε τις δυνατότητες της Κυπριακής Δημοκρατίας σε διεθνές επίπεδο, ειδικότερα σε σύγκριση με την Τουρκία, και υποστήριζε ότι το κυπριακό πρόβλημα είναι ένα διεθνές πρόβλημα που θα πρέπει να απασχολεί καθημερινά τους δύο αντίπαλους πόλους του διεθνούς συστήματος και να κυριαρχεί στην ατζέντα των διεθνών θεμάτων.

18. Ο συγγραφέας είχε πολλές συζητήσεις με τον Σπύρο Κυπριανού τον Μάιο του 2001.

19. Βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *ό.π.*, σ. 37.

Χαρακτηριστικό της θέσης του αυτής ήταν η δήλωση του στη Βουλή των Αντιπροσώπων μετά την ανακήρυξη του σε Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1983. Τόνισε χαρακτηριστικά: «Το Κυπριακό πρόβλημα δεν αφορά μόνο την Κύπρο. Αφορά και οφείλει να ενδιαφέρει ολόκληρη την ανθρωπότητα, γιατί στην Κύπρο δεν δοκιμάζονται μόνο η αντοχή και οι αρετές του λαού μας, αλλά δοκιμάζονται, ταυτόχρονα, οι πανανθρώπινες αξίες για τις οποίες χύθηκαν ποταμοί αίματος σε δύο Παγκόσμιους Πολέμους και σε πολλούς άλλους απελευθερωτικούς αγώνες. Δοκιμάζεται ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών και οι Διακηρύξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δοκιμάζεται η αξία της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και κάθε αρχή δικαίου και ηθικής».²⁰

Ενδεικτική των θέσεων και απόψεων του για το διεθνές σύστημα είναι και η ομιλία του στα Ηνωμένα Έθνη για τα σαραντάχρονα του Οργανισμού. Τόνισε, μεταξύ άλλων: «Η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια δεν είναι ακόμη μια απτή πραγματικότητα, όπως την οραματίστηκαν τα Ηνωμένα Έθνη στην ιστορική γέννηση τους [...] Η βασική αιτία για τα μέχρι τώρα πενιχρά αποτελέσματα [του ΟΗΕ] [...] είναι η τάση των κρατών να αντιμετωπίζουν τα διεθνή προβλήματα χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις υποχρεώσεις τους δυνάμει του Χάρτη, διαμορφώνοντας τη στάση τους με άσχετα κριτήρια, όπως συμμαχίες, γεωπολιτικούς και γεωστρατηγικούς παράγοντες, φιλικές σχέσεις και άλλα συμφέροντα...».²¹

2. *Ψυχρός Πόλεμος*. Ο Σπύρος Κυπριανού, πιστός στις παρακαταθήκες του Μακαρίου, ήταν πιο κοντά στη Σοβιετική Ένωση, αφού πίστευε ότι η Μόσχα υποστήριζε σθεναρά τις θέσεις της Λευκωσίας στο κυπριακό και λειτουργούσε ως αντίβαρο στα διχοτομικά σχέδια των ΗΠΑ. Σημείωνε χαρακτηριστικά για τη Σοβιετική Ένωση: «Υπήρχαν στιγμές που η στήριξη της Σοβιετικής Ένωσης ήταν καθοριστικής σημασίας. Για παράδειγμα, το 1964, όταν έκανε στρατιωτικά γυμνάσια η Σοβιετική Ένωση στα σύνορα με την Τουρκία, όταν απειλούσαν οι Τούρκοι να κάνουν εισβολή στη Κύπρο. Όταν ήμουν υπουργός Εξωτερικών και είχαμε τις σκληρές

20. Βλ. προγραμματικές δηλώσεις Σπύρου Κυπριανού στη Βουλή των Αντιπροσώπων, *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων*, Δ' Βουλευτική Περίοδος – Σύνοδος Β', 28 Φεβρουαρίου 1983.

21. Βλ. ομιλία Σπύρου Κυπριανού στα Ηνωμένα Έθνη, *Ελευθεροτυπία*, Λευκωσία, 16 Απριλίου 1985.

μάχες στο Συμβούλιο Ασφαλείας μας στήριζαν πολύ. Αργότερα, όταν ήμουν Πρόεδρος της Δημοκρατίας εξακολούθησε μια υποστήριξη, μια κατανόηση. Μας υποστήριξαν διπλωματικά, ένα είδος συμπαράστασης, είχαν θέσεις ευνοϊκές για μας, στο θέμα της κυριαρχίας για παράδειγμα. Η Σοβιετική Ένωση εξακολούθησε και επί δικής μου Προεδρίας να αποτελεί έναν εξισσοροποιητικό παράγοντα σε ό,τι αφορά το κυπριακό και ένα είδος εμποδίου στην προσπάθεια προώθησης των τουρκικών θέσεων από πλευράς Δύσης».²²

3. *Πώς βλέπει το μέλλον.* Ο Σπύρος Κυπριανού ήταν φύσει αισιόδοξο άτομο και πάντα πίστευε ότι θα έρθουν καλύτερες μέρες, ειδικά όσον αφορά τον ελληνισμό και τη λύση του κυπριακού προβλήματος. Σε συνέντευξη του το 2000 υποστήριζε:

«Εάν ακολουθήσουμε τη σωστή γραμμή της πειστικής διεκδίκησης, της σταθερότητας και αποφασιστικότητας, πιστεύω ότι τα γεγονότα στη Μέση Ανατολή θα εξελιχθούν και θα βελτιωθούν οι σχέσεις διαφόρων χωρών στην περιοχή, θα επιλυθούν τα προβλήματα μεταξύ Ισραήλ και Αράβων, θα επέλθει συνεννόηση μεταξύ Ιράν, ΗΠΑ και Ευρώπης και θα δημιουργηθεί μια νέα κατάσταση».²³

4. *Ο ρόλος της Ιστορίας.* Για τον Σπύρο Κυπριανού το μέλλον ενός κράτους είναι άμεσα συνυφασμένο με την ιστορία του. Η ιστορία, και όχι τα σημερινά δεδομένα, είναι ίσως πιο σημαντική στον καθορισμό της μελλοντικής πορείας μιας χώρας. Μιλώντας για το Κυπριακό, λίγα χρόνια μετά τα γεγονότα του 1974, τόνιζε μεταξύ άλλων: «Ο τόπος αυτός πρέπει να παραδοθεί στις μελλοντικές γενεές, όπως τον παραλάβαμε από τους προγόνους μας και όπως τον γνώρισαν και τον δόξασαν τόσοι αιώνες περίλαμπρης Ιστορίας. Αν δεν υπάρξει σύντομα μια λύση του κυπριακού προβλήματος με βάση το πλαίσιο και τις αρχές αυτές, θα συνεχίσουμε τον αγώνα όσος χρόνος και αν χρειασθεί, όσες θυσίες και αν απαιτηθούν μέχρι τη δικαίωση. Και τούτο αποτελεί χρέος απέναντι των

22. Συνέντευξη του συγγραφέα με τον Σπύρο Κυπριανού, Λευκωσία, 21 Μαΐου 2001.

23. Βλ. συνέντευξη Σπύρου Κυπριανού στην εφημερίδα *Πολίτης*, Λευκωσία, 3 Αυγούστου 2000, σ. 4.

χιλιάδων που θυσιάστηκαν στους αγώνες για την ελευθερία μας, αλλά και στο θυσιαστήριο της πρόσφατης συνομοσίας».²⁴

5. *Εξωτερική πολιτική μικρών κρατών.* Τα συμφέροντα των μικρών κρατών στο ψυχροπολεμικό κλίμα εξυπηρετούνται καλύτερα μέσα από μια ουδέτερη στάση. Ο Κυπριανού υποστήριξε ότι: «Η Κυπριακή Δημοκρατία για να παγιώσει τη θέση της στη διεθνή κοινότητα και στην ειλικρινή επιθυμία της να μην εμπλακεί με τον ένα ή τον άλλο πόλο στη δίνη γεγονότων που οφείλονται στον ανταγωνισμό των μεγάλων δυνάμεων, ίδρυσε μαζί με άλλες χώρες του τρίτου κόσμου που έχουν τις ίδιες απόψεις, το Κίνημα των Αδελφωμάτων. Έτσι καταλήξαμε σταθερά στο συμπέρασμα ότι τα συμφέροντα του λαού μας εξυπηρετούνται καλύτερα με την αποφυγή μας να συνταχθούμε με οποιαδήποτε συμμαχία».²⁵

6. *Η εικόνα του αντιπάλου.* Ο Σπύρος Κυπριανού είχε την τάση να δαιμονοποιεί (devil-image) την τουρκική πλευρά και να της επιρρίπτει εξολοκλήρου την ευθύνη για τη μη λύση του κυπριακού. Η αντίληψή του αυτή επηρέαζε φυσιολογικά και τον τρόπο που χειριζόταν το κυπριακό, με αποτέλεσμα να στέλνει λάθος μηνύματα και να επιτρέπει σε εμπλεκόμενους τρίτους να παρουσιάζουν την εικόνα ότι στην Κύπρο υπάρχουν δύο πλευρές εξίσου αδιάλλακτες.

7. *Εσωτερικό Μέτωπο.* Για τον Σπύρο Κυπριανού η ενότητα στο εσωτερικό της Κύπρου ήταν πολύ σημαντική, ειδικότερα στα πρώτα χρόνια της διακυβέρνησης του, όταν διαδέχθηκε τον Μακάριο. Κύριος συμπαράστατης του στο εσωτερικό της Κύπρου ήταν το κομμουνιστικό κόμμα, το ΑΚΕΛ, που τον στήριξε για να εκλεγεί στην εξουσία τόσο το 1978 όσο και το 1983. Ο κύπριος πρόεδρος δεν ήταν διατεθειμένος να θυσιάσει τη συνεργασία του με το ΑΚΕΛ, ειδικά σε προεκλογικές περιόδους, αφού γνώριζε πολύ καλά ότι δεν μπορούσε να εκλεγεί μόνο με την υποστήριξη του δικού του κόμματος. Η συνεργασία αυτή ήταν τόσο σημαντική για τον ίδιο ώστε έθεσε σε κίνδυνο μέχρι και τις σχέσεις του με τον έλληνα πρωθυ-

24. Βλ. προγραμματικές δηλώσεις Σπύρου Κυπριανού στη Βουλή των Αντιπροσώπων, *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων*, Γ΄ Βουλευτική Περίοδος – Σύνοδος Β΄, 28 Φεβρουαρίου 1978.

25. Βλ. προσφώνηση Σπύρου Κυπριανού στο επίσημο δελτίο προς τιμή του Προέδρου της Ρουμανίας Νικολάε Τσαουσέσκου, Λευκωσία, 24 Οκτωβρίου 1983.

πουργό Ανδρέα Παπανδρέου το 1982, οπότε προχώρησε σε επίσημη συνεργασία με το ΑΚΕΛ παρά την αντίθεση της Αθήνας.²⁶

8. *Ο ρόλος του ηγέτη.* Για τον Σπύρο Κυπριανού, ο ρόλος του ηγέτη στην ιστορική πορεία του κράτους ήταν πολύ σημαντικός. Συχνά δήλωνε ότι αισθανόταν την ανάμειξη του στην πολιτική ζωή ως μια αποστολή να σώσει την Κύπρο.²⁷ Λίγο πριν από τις προεδρικές εκλογές του 1988, τόνιζε: «Σας δηλώνω με κάθε ειλικρίνεια και εντιμότητα ότι είναι από συναίσθηση ευθύνης και καθήκοντος και μόνο, που δεν εγκαταλείπω τον αγώνα και την προσφορά των υπηρεσιών μου. Δεν μπορώ να εγκαταλείψω έναν αγώνα που δεν έχει τελειώσει και για τον οποίο αφιέρωσα ολόκληρη τη ζωή μου».²⁸ Δεν δεχόταν καμία αμφισβήτηση όσον αφορά τους χειρισμούς του κυπριακού και το τι θα έπρεπε να πράξει.

β. Λειτουργικές πεποιθήσεις Κυπριανού

1. *Συμμαχίες.* Για τον Σπύρο Κυπριανού οι σχέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας με το Κίνημα των Αδεσμεύτων και με την Ελλάδα ήταν στρατηγικής σημασίας. Το Κίνημα των Αδεσμεύτων ήταν ο πιο αναγκαίος σύμμαχος σε διεθνές επίπεδο για την εξασφάλιση των τόσο σημαντικών για τον ίδιο ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών, ενώ η σχέση με την Ελλάδα ήταν, κατά κύριο λόγο, σημαντική για το εσωτερικό της Κύπρου. Ειδικότερα, όταν ο Ανδρέας Παπανδρέου κέρδισε τις εκλογές στην Ελλάδα το 1981, ο Σπύρος Κυπριανού βρήκε στο πρόσωπο του έναν πιστό σύμμαχο, όσον αφορά τον τρόπο χειρισμού του κυπριακού, αλλά και της γενικότερης εξωτερικής πολιτικής της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σημειώνεται ότι το 1982, έναν χρόνο μετά την εκλογή του, ο Ανδρέας Πα-

26. Με αφορμή την υπογραφή επίσημης συνεργασίας (γνωστό ως «μίνιμουμ πρόγραμμα») του Σπύρου Κυπριανού με το ΑΚΕΛ, ο έλληνας κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωνε στις 29 Απριλίου 1982 ότι η κυβέρνηση Παπανδρέου, σε ό,τι αφορά τον χειρισμό του εθνικού θέματος, δεν συμεριζείται επιλογές όπως για παράδειγμα αυτή που έγινε πρόσφατα με την προσυπογραφή της κοινής διακηρύξεως και του κοινού ελάχιστου προγράμματος ενόψει των προσεχών προεδρικών εκλογών. Βλ. *Ελευθεροτυπία*, Λευκωσία, 1 Μαΐου 1982.

27. Συνέντευξη του Σπύρου Κυπριανού στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ), Λευκωσία, 23 Απριλίου 2001.

28. Βλ. ομιλία του Σπύρου Κυπριανού στην Παγκύπρια Συνδιάσκεψη του Δημοκρατικού Κόμματος (ΔΗΚΟ), *Ελευθεροτυπία*, Λευκωσία, 1 Ιουνίου 1987, σ. 4-5.

πανδρέου επισκέφθηκε την Κύπρο πραγματοποιώντας την πρώτη επίσκεψη έλληνα πρωθυπουργού στο νησί. Στις άριστες σχέσεις Κυπριανού-Παπανδρέου συνέβαλε και η πολύ καλή εικόνα του Ανδρέα Παπανδρέου στην κυπριακή κοινή γνώμη. Άλλωστε ο Παπανδρέου είχε αποκτήσει φήμη στην ελλαδική πολιτική ζωή μέσω του κυπριακού προβλήματος, ειδικότερα την περίοδο 1964-1965. Ενδεικτικό της υποστήριξης Παπανδρέου προς Κυπριανού ήταν η στάση του έλληνα πρωθυπουργού στις βουλευτικές εκλογές της Κύπρου το 1985, όταν ο Κυπριανού αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα μετά την απόσυρση της υποστήριξης του ΑΚΕΛ λόγω των χειρισμών του στο κυπριακό.

2. *Η Κύπρος στο Κίνημα των Αδεσμεύτων (ΚτΑ)*. Ο Σπύρος Κυπριανού προσέδιδε στο Κίνημα των Αδεσμεύτων μεγάλη δύναμη και πίστευε ότι ο ρόλος του στις διεθνείς διεργασίες ήταν καθοριστικός. Η σπουδαιότητα με την οποία προσέγγιζε το ΚτΑ ήταν και προϊόν της έντονης του πίστης ότι οι ψήφοι των Αδεσμεύτων χωρών ήταν καθοριστικής σημασίας για την εξασφάλιση των θετικών ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών για το κυπριακό. Για τον λόγο αυτό, ο κύπριος πρόεδρος δεν ήταν διατεθειμένος επ' ουδενί λόγο να θυσιάσει την τόσο σημαντική για αυτόν συμμαχία. Αναφερόμενος στο πώς θα επιτευχθεί η λύση του κυπριακού, ο Σπύρος Κυπριανού υποστήριξε: «Οι προσπάθειές μας στον διεθνή τομέα για προώθηση του εθνικού μας θέματος θα συνεχιστούν με μεγαλύτερη ένταση, τόσο μέσα στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών, του Κινήματος των Αδεσμεύτων, της Κοινοπολιτείας των άλλων διεθνών οργανισμών και της διαδικασίας του Ελσίνκι, όσο και επί διμερούς βάσεως προς την κατεύθυνση όλων των χωρών, Αδεσμεύτων, Δυτικών, Σοσιαλιστικών, Ουδέτερων και άλλων. Και αποδίδω ιδιαίτερη σημασία στην επικείμενη έβδομη Διάσκεψη Κορυφής των Αδεσμεύτων που θα πραγματοποιηθεί στο Νέο Δελχί, όπως και στη νέα συζήτηση του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, που θα ακολουθήσει».²⁹

29. Βλ. προγραμματικές δηλώσεις του Σπύρου Κυπριανού στη Βουλή των Αντιπροσώπων, *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων*, Δ' Βουλευτική Περίοδος – Σύνοδος Β', 28 Φεβρουαρίου 1983. Ο Σπύρος Κυπριανού υποστήριξε τα ίδια και κατά την ανακήρυξη του ως προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1978. Τόνιζε χαρακτηριστικά: «Στηρίζουμε πολλές ελπίδες στη συμπαράσταση του Κινήματος των Αδεσμεύτων και δεν είναι καθόλου υπερβολή να υποστηρίξει

Αναφερόμενος στην εξωτερική πολιτική που θα ακολουθούσε η Κυπριακή Δημοκρατία τόνιζε, μεταξύ άλλων: «Η εξωτερική μας πολιτική θα εξακολουθήσει να είναι αδέσμευτη, όπως την καθιέρωσε από τότε που ιδρύθηκε το ανεξάρτητο κυπριακό κράτος ο μεγάλος οραματιστής Εθνάρχης Μακάριος. Θα παραμείνουμε προσηλωμένοι στο Κίνημα των Αδεσμεύτων και για λόγους αρχής και για λόγους ουσίας. Πρώτο, γιατί πιστεύουμε στις αρχές και στη σημασία του Κινήματος και δεύτερο, γιατί το Κίνημα αυτό μας συμπαραστάθηκε ενεργά και θετικά σε ώρες ανάγκης, στα Ηνωμένα Έθνη και στα άλλα διεθνή βήματα. Η βοήθεια του Κινήματος των Αδεσμεύτων προς την Κύπρο ήταν και εξακολουθεί να είναι πολύτιμη».³⁰

3. *Ιδεαλιστής*. Ο Κυπριανού χαρακτηρίζεται ως ιδεαλιστής, ειδικότερα όσον αφορά το διεθνές επίπεδο. Προσέδιδε στον ΟΗΕ και στο διεθνές δίκαιο σημαντική σπουδαιότητα σε μια περίοδο που επικρατούσε ψυχροπολεμικό κλίμα και οι αποφάσεις στη διεθνή σκηνή λαμβάνονταν βάσει των εύθραυστων ψυχροπολεμικών ισορροπιών.

4. *Επίτευξη Στόχων - Συγχρονισμός (timing)*. Σε αυτούς που υποστήριζαν ότι επιβαλλόταν η επίτευξη συμβιβαστικής λύσης, λόγω της παρόδου πολύτιμου χρόνου και της μείωσης των πιθανοτήτων για επιστροφή στην προ-1974 περίοδο, ο Σπύρος Κυπριανού απαντούσε πως το γεγονός ότι δεν είχε γίνει τίποτε όλον αυτόν τον καιρό δεν ήταν ευθύνη της ελληνοκυπριακής πλευράς και, έτσι, δεν είναι η ελληνοκυπριακή πλευρά που πρέπει να αλλάξει στάση αλλά η τουρκική. Εξάλλου, σύνθημα και πολιτική του για το κυπριακό ήταν ο μακροχρόνιος αγώνας.

κανείς ότι εξ αιτίας της συμπαραστάσεως και της υποστηρίξεως του συνόλου σχεδόν των Αδεσμεύτων χωρών μπορέσαμε να δικαιωθούμε επανειλημμένα στα Ηνωμένα Έθνη και να είμεθα σήμερα σε θέση να επικαλούμεθα τις αποφάσεις τους, που αποτελούν την πολιτική θωράκιση της εθνικής μας υποθέσεως». Βλ. προγραμματικές δηλώσεις Σπύρου Κυπριανού στη Βουλή των Αντιπροσώπων, *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων*, Γ' Βουλευτική Περίοδος - Σύνοδος Β', 28 Φεβρουαρίου 1978.

30. Στο ίδιο.

5. *Τρόπος Διαπραγμάτευσης*. Πεποίθηση του Σπύρου Κυπριανού ήταν ότι, εάν η αδύνατη πλευρά στις διαπραγματεύσεις δίδει συνεχώς την εντύπωση ότι, για να μη δυσανεχθεί και για χάρη της επίτευξης κάποιου συμβιβασμού, είναι διαρκώς έτοιμη να κάνει και άλλες υποχωρήσεις, μικρές ή μεγάλες, τότε αργά ή γρήγορα δεν έχει σωτηρία και θα επιβληθεί στις διαπραγματεύσεις η ισχυρή πλευρά. Για παράδειγμα, στις διαπραγματεύσεις για το κυπριακό όταν ετίθετο το θέμα των προσφύγων και προτεινόταν όχι η επιστροφή όλων των προσφύγων αλλά η δημιουργία ταμείου για να αποζημιωθούν όσοι δεν θα επέστρεφαν, ο Σπύρος Κυπριανού δήλωνε ότι το ταμείο αυτό θα έπρεπε να δοθεί στους έποικους ώστε να καταστεί δυνατή η επιστροφή τους στην Τουρκία.

Γενικότερα, θα μπορούσε να λεχθεί ότι ο Κυπριανού, που χαρακτήριζε σχεδόν όλες τις στιγμές ως τις πιο κρίσιμες, δεν ήταν ιδιαίτερα υπομονετικός στις διαπραγματεύσεις: προσέγγιζε κάθε πρωτοβουλία για το κυπριακό ακολουθώντας μια «τυφλοσουρτική» μέθοδο: ό,τι αποδεχόταν ο Ντενκτάς, ο ίδιος έπρεπε να το απορρίψει. Αντιμετώπιζε, δηλαδή, τις διαπραγματεύσεις ως παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος.

3. ΚΩΔΙΚΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

α. Αμερικάνικο σχέδιο

Στις 10 Νοεμβρίου 1978, ο αρχιτέκτονας του αμερικανικού σχεδίου Μάθιου Νίμπτζ, επέδιδε στη Νέα Υόρκη στον κύπριο υπουργό Εξωτερικών Νίκο Ρολάνδη το σχέδιο της αμερικανικής κυβέρνησης που θα αποτελούσε τη βάση για επανέναρξη των συνομιλιών.³¹ Ακολούθως, ο κύπριος υπουργός Εξωτερικών, παρέδωσε το σχέδιο στους αρχηγούς των κυπριακών κομμάτων, που βρίσκονταν κι αυτοί στη Νέα Υόρκη λόγω της πιθανολογούμενης προσφυγής της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη και των κρινόμενων ως σοβαρών εξελίξεων στο κυπριακό. Η πρώτη αντίδραση του Νίκου Ρολάνδη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί θετική. Έστω και αν περιείχε κάποια αρνητικά σημεία, όπως έλεγε ο κύπριος υπουργός, το σχέδιο στην ολότητα

31. Για το τι συγκεκριμένα προνοούσε το αμερικανικό σχέδιο, βλ. Ανδρέας Κυριάκου, *Αυτόπτης Μάρτυρας*, τόμ. Α', Λευκωσία, 2001, σ. 341-343.

του ξεπερνούσε τις προσδοκίες της ελληνοκυπριακής πλευράς.³²

Όσον αφορά τη θέση των αρχηγών των κυπριακών πολιτικών κομμάτων επί του σχεδίου, ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ Βάσος Λυσσαρίδης το απέρριπτε ασυζητητί την ώρα που οι υπόλοιποι αρχηγοί όλων των κομμάτων το αντιμετώπιζαν θετικά. Συγκεκριμένα, ο γενικός γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος ΑΚΕΛ, Εζεκίας Παπαϊωάννου, τασσόταν έντονα υπέρ του σχεδίου και αποτελούσε, μαζί με τον Πρόεδρο της κυπριακής Βουλής Αλέκο Μιχαηλίδη, ο οποίος εκπροσωπούσε το κόμμα του κύπριου Προέδρου Σπύρου Κυπριανού (ΔΗΚΟ), και τον Νίκο Ρολάνδη, τους σθεναρότερους υποστηρικτές του.³³ Ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ Εζεκίας Παπαϊωάννου εμφανιζόταν τόσο ικανοποιημένος από το Σχέδιο που φοβόταν μην τυχόν και ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου, που πράγματι είχε μεγάλη επιρροή τόσο στον Κυπριανού όσο και στον κυπριακό λαό γενικότερα, θα τοποθετείτο αρνητικά. Έτσι «με την επιστροφή του από τη Νέα Υόρκη, ο Παπαϊωάννου επισκέφθηκε τον αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο την [ίδια] νύκτα ... και του υπέβαλε την παράκληση, από μέρος του κόμματος του, να αποφύγει οποιαδήποτε δημόσια αρνητική εκδήλωση ... λόγω της σοβαρότητας και του καλού περιεχομένου του».³⁴ Από τη μεριά του, ο αρχηγός του Δημοκρατικού Συναγερμού Γλαύκος Κληρίδης διατύπωνε ορισμένες επιφυλάξεις επί του σχεδίου, μη παραλείποντας να υπογραμμίσει τα θετικά του στοιχεία. Θέση του παρέμενε η θετική απάντηση σε περίπτωση πρόσκλησης σε διάλογο από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, λόγω της κρισιμότητας των καιρών αλλά και του περιεχομένου του σχεδίου.

Παρ' όλα αυτά, τα γεγονότα που ακολούθησαν διαφοροποίησαν τις αναμενόμενες εξελίξεις αναφορικά με την επίσημη θέση της ελληνοκυπριακής πλευράς επί του αμερικανικού σχεδίου. Το ΑΚΕΛ, που όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, ήταν ένας από τους σθεναρούς υποστηρικτές του σχεδίου αρχικά, άλλαξε στάση λίγες μέρες αργότερα. Η αλλαγή στάσης του ΑΚΕΛ έγινε, σύμφωνα με τότε στελέχη του κόμματος, μετά από οδηγίες της ρώσικης πρεσβείας στην Κύπρο, παρόλο που η απόρριψη της πρότασης για επανέναρ-

32. Βλ. *Κήρυκας*, Λευκωσία, 23 Ιουνίου 1985.

33. Συνέντευξη του συγγραφέα με τον πρώην βουλευτή του ΔΗΚΟ Σταύρο Αμπίζα, Λευκωσία, 12 Σεπτεμβρίου 2000.

34. Βλ. Μιλτιάδη Χριστοδούλου, *Η Πορεία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων και η Κύπρος*, τόμ. Β', Πρόοδος, Λευκωσία, 1995, σ. 527.

ξη των συνομιλιών δεν ταυτιζόταν με την όλη φιλοσοφία και προσέγγιση του κόμματος στο Κυπριακό.³⁵ Η νέα θέση του ΑΚΕΛ δεν στηριζόταν στις πρόνοιες του σχεδίου αλλά στην προέλευσή του, που τη χαρακτήριζε ως προέλευση από τους ιμπεριαλιστικούς κύκλους του ΝΑΤΟ. Η ανακοίνωση του ΑΚΕΛ στον Τύπο σημείωνε μεταξύ άλλων: «Σαν θέμα αρχής όμως, εμείς απορρίπτουμε οποιαδήποτε συζήτηση πάνω στο “πλαίσιο για λύση του Κυπριακού” που υποβλήθηκε από τις ΗΠΑ, τη Βρετανία και τον Καναδά ή οποιαδήποτε άλλη τρίτη χώρα, γιατί η ενέργεια αυτή είναι επέμβαση στα εσωτερικά μας».³⁶

Τον τελικό λόγο είχε ο πρόεδρος Κυπριανού ο οποίος απέρριψε τελικά το αμερικανικό σχέδιο. Η απόφαση του κύριου Προέδρου αποτέλεσε προϊόν των κάτωθι:

Α. Της πολιτικής φιλοσοφίας του σχετικά με τη λύση του κυπριακού προβλήματος.³⁷ Σύμφωνα με τον Κυπριανού, το εν λόγω σχέδιο εγκυμονούσε κινδύνους και θα οδηγούσε την ελληνοκυπριακή πλευρά σε παγίδευση αφού θα προκαλούσε διαχωρισμό ανάμεσα στους πρόσφυγες και αναγκαστικές υποχωρήσεις όσον αφορά τη συνταγματική πτυχή της λύσης.³⁸

35. Βλ. Λουκά Κακουλλή, *Η Αριστερά και οι Τουρκοκύπριοι. Το Κυπριακό από μια άλλη σκοπιά*, Κασουλίδης, Λευκωσία 1990, σ. 200-202. Ο Κακουλλής υποστηρίζει, επίσης, ότι ο πρώην βοηθός Γ.Γ. του ΑΚΕΛ, Ανδρέας Φάντης, του είχε εκμυστηρευθεί «...πως σε κάποιο στάδιο πραγματοποίησε και ο ίδιος –με εντολή της ηγεσίας– επαφές, προβάλλοντας την αρχική θέση του κόμματος υπέρ της συνέχισης των διαβουλεύσεων σχετικά με το αμερικανικό πλαίσιο». Επιπλέον, ο πρώην αρχισυντάκτης της εφημερίδας του κόμματος (*Χαραυγή*) δήλωνε στις 24 Δεκεμβρίου 1989, σχετικά με το ίδιο θέμα: «Ενώ όλοι οι ηγέτες του κόμματος, περιλαμβανομένου του Εζεκία, υποστήριζαν ότι έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης, την παραμονή της συνεδρίας της κεντρικής επιτροπής εξεδόθη η απορριπτική ανακοίνωση του ΤΑΣ. Αυτό ήταν, η ηγεσία συμμορφώθηκε πλήρως», βλ. *Φιλελεύθερος*, Λευκωσία, 24 Δεκεμβρίου 1989. Όπως αναφέρεται και στην εφημερίδα *Τα Νέα*, (Λευκωσία), στις 29 Νοεμβρίου 1978, το σοβιετικό πρακτορείο ΤΑΣ σε αναφορά του σχετικά με την αμερικανική πρωτοβουλία υποστήριζε ότι οι προτάσεις αυτές «...εξυπηρετούν τα στρατιωτικά και στρατηγικά σχέδια των Ηνωμένων Πολιτειών στην ανατολική Μεσόγειο». Βλ. επίσης, συνέντευξη του συγγραφέα με το τότε στέλεχος του ΑΚΕΛ Κώστα Σοφοκλέους, Πάφος, 22 Αυγούστου 1999.

36. Βλ. *Φιλελεύθερος*, Λευκωσία, 6 Δεκεμβρίου 1978.

37. Συνέντευξη του συγγραφέα με τον κυβερνητικό εκπρόσωπο επί διακυβέρνησης Κυπριανού, Πέτρο Βοσκαρίδη, Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 1998, και με τον Σταύρο Αμπίτζα, Λευκωσία, 12 Σεπτεμβρίου 1999.

38. Βλ. «Από Ζυρίχη στο Μοντρέ, 37 Χρόνια Κυπριακού Δράματος», *Η Σημερινή*, Λευκωσία, 10 Αυγούστου 1997.

Β. Της αρνητικής στάσης του ΑΚΕΛ προς το αμερικανικό σχέδιο. Η στάση του ΑΚΕΛ που διαμορφώθηκε βάσει της τοποθέτησης της Σοβιετικής Ένωσης δεν μπορούσε παρά να επηρεάσει τον κύριο Πρόεδρο για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, ήταν στην αρχή της θητείας του και θεωρούσε την υποστήριξη από το ΑΚΕΛ ως απολύτως αναγκαία αφού δεν μπορούσε να έχει την υποστήριξη του δεξιού κόμματος (Δημοκρατικός Συναγερμός) του Γλαύκου Κληρίδη. Δεύτερον, η θέση του ΑΚΕΛ όσον αφορά το αμερικανικό σχέδιο, ήταν αποκλειστικά προϊόν των οδηγιών της Σοβιετικής Ένωσης. Κάτι που ο Κυπριανού δεν μπορούσε να παραβλέψει, αφού θεωρούσε τους Σοβιετικούς αναγκαίους συμμάχους τόσο όσον αφορά τα Ηνωμένα Έθνη αλλά και ως αντίβαρο της συμμαχίας ΗΠΑ-Τουρκίας.

Γ. Το γεγονός ότι το σχέδιο είχε δυτική προέλευση. Ο Κυπριανού αντιμετώπιζε κάθε εμπλοκή των Δυτικών, και πιο συγκεκριμένα Αμερικανών και Βρετανών, στο κυπριακό με αρνητική καχυποψία. Τα χρόνια που υπηρέτησε ως υπουργός Εξωτερικών στο πλευρό του Μακαρίου και τα γεγονότα κατά το πραξικόπημα και την εισβολή του δημιούργησαν την έντονη πεποίθηση ότι κάθε δυτική εμπλοκή στο κυπριακό έκρυβε παγίδες και ήταν προς όφελος της Τουρκίας. Όπως υποστήριξε: «Απορρίψαμε το συγκεκριμένο σχέδιο γιατί έκρυβε παγίδες. Η αμερικανική πρωτοβουλία, αντί να περιοριστεί σε γενικές αρχές οι οποίες θα υποβοηθούσαν τις δύο πλευρές να προσέλθουν στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων, επεισέρχοταν σε λεπτομέρειες οι οποίες θα έπρεπε να αποτελούν το αντικείμενο των διαπραγματεύσεων».³⁹

Δ. Των ανησυχιών του ότι θα πιεζόταν τελικώς από τον Καραμανλή για να αποδεχθεί το αμερικανικό σχέδιο. Παρά την ταύτιση απόψεων Κυπριανού-Καραμανλή, που παρατηρείτο στη συντριπτική πλειοψηφία των συναντήσεών τους και ήθελε τη λύση να επέρχεται μέσα από τις κινήσεις και τη δραστηριοποίηση της Δύσης,⁴⁰ στην ουσία οι δύο άνδρες είχαν διαφορετικές προσεγγίσεις στο Κυπριακό. Ο Κυπριανού πίστευε ότι ο Καραμανλής δεν ασχολείτο στον βαθμό που απαιτείτο με την ουσία και τις λεπτομέρειες του κυπριακού, με αποτέλεσμα οι απόψεις του να είναι πε-

39. Συνέντευξη του συγγραφέα με τον Σπύρο Κυπριανού, Λευκωσία, 21 Μαΐου 2001.

40. Βλ. *Αρχείο Καραμανλή*, τόμ. 10 (Συναντήσεις Καραμανλή-Κυπριανού, 18 και 21 Αυγούστου 1978), Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1997, σ. 302-304.

ρισσότερο επιφανειακές. Ο Καραμανλής, σύμφωνα με τον κύριο Πρόεδρο, δεν εξέταζε τις λεπτομέρειες και τις διάφορες πτυχές για να καταλήξει σε λεπτομερή συμπεράσματα, αλλά αποκόμιζε μόνο εντυπώσεις.⁴¹ Ως εκ τούτου, ο Κυπριανού απέρριψε το αμερικανικό σχέδιο χωρίς εκ των προτέρων ενημέρωση της Αθήνας. Όπως υποστήριξε: «Το έκανα σκόπιμα. Ήθελα να προλάβω γιατί ήξερα τι θα ακολουθούσε. Ότι θα ακολουθούσαν πιέσεις. Ενσυνείδητα δεν τον ενημέρωσα».⁴²

β. Συνομιλίες για λύση του Κυπριακού, 1984-85

Στις 6 Αυγούστου 1984 ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, σε μια προσπάθεια απεμπλοκής από το αδιέξοδο στο οποίο είχαν επέλθει οι διαπραγματεύσεις για λύση του Κυπριακού, παραδίδει στις δυο πλευρές “σημεία εργασίας” τα οποία θα επεξεργάζονταν και, στην περίπτωση που θα γίνονταν αποδεκτά, οι δύο πλευρές θα προχωρούσαν σε νέες εκ του σύνεγγυς συνομιλίες. Μετά από συνεννόηση με τον έλληνα πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου, ο κύριος Πρόεδρος απαντά θετικά στην πρόταση του Γενικού Γραμματέα στις 31 Αυγούστου 1984.

Οι εκ του σύνεγγυς συνομιλίες, που άρχισαν στις 10 Σεπτεμβρίου 1984 και διήρκεσαν μέχρι και τις 12 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου, διεξήχθησαν σε τρεις γύρους. Παρόλο που οι πρώτες ενδείξεις δεν ήταν καθόλου ενθαρρυντικές, το τέλος του τρίτου γύρου βρίσκονται όλους τους συμμετέχοντες να δηλώνουν ότι οι δύο πλευρές βρίσκονταν πολύ κοντά σε συμφωνία. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Γ.Γ. του ΟΗΕ που, στις 12 Δεκεμβρίου, τελευταία μέρα των συνομιλιών, δήλωνε λίγο πριν από την κατάθεση της έκθεσής του στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ότι επιτεύχθηκε σημαντική πρόοδος στον τρίτο γύρο των συνομιλιών με αποτέλεσμα την ύπαρξη πολλών πιθανοτήτων για λύση του προβλήματος. Ο Γ.Γ. του ΟΗΕ, εκφράζοντας την ικανοποίησή του για τις νέες βελτιωμένες θέσεις του Ντενκτάς αλλά και την καλή θέληση που επέδειξε ο Κυπριανού, δήλωνε ότι στη συνάντηση υψηλού επιπέδου, οι Κυπριανού και Ντενκτάς

41. Συνέντευξη του συγγραφέα με Σπύρο Κυπριανού, Λευκωσία, 21 Μαΐου 2001. Σύμφωνα με τον Κυπριανού, η θέση του Καραμανλή στο κυπριακό ήταν να λυθεί το πρόβλημα όσο πιο γρήγορα γίνεται. «Τον ενδιέφερε μόνο το εδαφικό ... Δεν παρακολουθούσε το κυπριακό στενά».

42. Στο ίδιο.

«θα συνάψουν μια συμφωνία που θα περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για μια περιληπτική λύση του κυπριακού με σκοπό την εγκαθίδρυση μιας Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Κύπρου».⁴³

Με την ολοκλήρωση του τρίτου γύρου των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών, στις 12 Δεκεμβρίου 1984, ο Κυπριανού, επικοινωνώντας τηλεφωνικά με τον Γ.Γ. του συνεργαζόμενου με την κυβέρνηση ΑΚΕΛ, Εζεκία Παπαϊωάννου, δήλωνε σχετικά: «Κλείσαμε και είναι το καλύτερο που θα μπορούσαμε να είχαμε υπό τις περιστάσεις».⁴⁴ Λίγο αργότερα, στις 22 Δεκεμβρίου, ο κύπριος Πρόεδρος μιλούσε για πρόοδο στο κυπριακό και για κρίσιμες μέρες που θα ακολουθούσαν. Με τη σειρά του ο Παπανδρέου, εμφανώς αισιόδοξος, προχωρούσε ακόμη περισσότερο δηλώνοντας στις 2 Ιανουαρίου 1985 ότι «Το κυπριακό, για πρώτη φορά σε μια ολόκληρη δεκαετία, δείχνει θετικά σημεία. Δεν υπάρχει καμιά αμφισβήτηση ότι η τουρκική πλευρά έχει κάνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης, δίκαιης λύσης του κυπριακού».⁴⁵ Επιστρέφοντας στη Νέα Υόρκη για τη συνάντηση με τον Ντενκτάς, ο Κυπριανού σταματά στην Αθήνα όπου συναντάται με τον έλληνα πρωθυπουργό. Η συνάντηση των δύο αντρών έγινε στον Αστέρα Βουλιαγμένης και κράτησε μόνον δέκα λεπτά έτσι ώστε να προλάβουν να προβούν σε δηλώσεις στο μεσημερινό δελτίο ειδήσεων της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης (ΕΡΤ).⁴⁶ Στις δηλώσεις του, ο Παπανδρέου τονίζει ότι βάσει των πληροφοριών που είχε (τις οποίες του είχε δώσει ο κύπριος Πρόεδρος) η τουρκική πλευρά προχώρησε στις απαιτούμενες υποχωρήσεις οι οποίες επέτρεπαν «να αισιοδοξούμε ότι θα χτυπήσουμε καμπάνες για τη λύση του Κυπριακού».⁴⁷ Τόσο διάχυτη ήταν η εκτίμηση ότι το κυπριακό όδευε προς λύση, που το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) είχε ε-

43. Βλ. Χριστοφής Οικονομίδης, *Η Απομυθοποιημένη Ιστορία του κυπριακού τα τελευταία 50 χρόνια*, Λευκωσία 1993, σ. 304. Βλ., ακόμη, Μιλτιάδης Χριστοδούλου, *ό.π.*, σ. 578-579.

44. Βλ. Λουκάς Κακουλλής, *Η Αριστερά και οι Τουρκοκύπριοι*, *ό.π.*, σ. 214 και *Έκθεση Δράσης της Κεντρικής Επιτροπής του ΑΚΕΛ προς το 16ο Συνέδριο*, 1986, σ. 33. Σημειώνεται ότι ο Σπύρος Κυπριανού επανεκλέγηκε το 1983 στη Προεδρία της Δημοκρατίας μετά από συνεργασία με το ΑΚΕΛ.

45. Βλ. *Η Καθημερινή*, Αθήνα, 3 Ιανουαρίου 1985.

46. Συνέντευξη του συγγραφέα με Δημήτρη Ανδρέου (απεσταλμένο του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (ΡΙΚ) στο ταξίδι του Προέδρου της Δημοκρατίας), Λευκωσία, 25 Ιανουαρίου 2000.

47. Στο ίδιο.

τοιμάσει και τον σκελετό του ρεπορτάζ που θα παρουσίαζε σχετικά. «Θα κάναμε ένα παραλληλισμό του μύθου του Θησέα, του μύθου της Αριάδνης αλλά εμείς δεν θα παθαίναμε ό,τι έπαθε ο Θησέας που ξέχασε να αλλάξει πανιά και έμεινε με τα μαύρα και έπεσε στο πέλαγο ο Αιγέας, αλλά θα φροντίζαμε στο αεροπλάνο κατά την προσγείωση του στην Κύπρο να βάλουμε μια λευκή σημαία για να δείξουμε ότι η λύση είχε επιτευχθεί».⁴⁸

Εν τω μεταξύ, νωρίτερα, στις 22 Δεκεμβρίου, την ίδια μέρα δηλαδή που ο πρόεδρος Κυπριανού δήλωνε ότι οι συνομιλίες είχαν προχωρήσει αρκετά και το κυπριακό βρισκόταν μπροστά σε σοβαρές εξελίξεις, δημιουργείται κρίση στο εσωτερικό της Κύπρου, αφού ο πρόεδρος Κυπριανού καταγγέλλει τη συνεργασία του με το ΑΚΕΛ.⁴⁹ Σύμφωνα με τον Γ.Γ. του ΑΚΕΛ, ο Κυπριανού είχε πρόθεση να προχωρήσει σε καταγγελία της συνεργασίας τους ενωρίτερα, αλλά δεν το έπραξε γιατί είχε προγραμματισθεί συνάντηση του Προέδρου με το ΑΚΕΛ με σκοπό τη γεφύρωση του χάσματος. Δηλώνει χαρακτηριστικά ο Γ.Γ. του ΑΚΕΛ για την ημέρα που ο Κυπριανού του ανακοίνωνε ότι θα τερματιζόταν η συνεργασία, «...του υπενθύμισα τη διευθέτηση που έκαμε με το ΑΚΕΛ όταν θα γύριζε από τις εκ του σύννεγγυς συνομιλίες της Νέας Υόρκης να συζητηθούν όλες οι διαφορές που υπήρχαν ανάμεσα στα δύο κόμματα με πρόθεση να συνεχίσει η Δημοκρατική Συνεργασία και να εφαρμοστεί το μίνιμουμ πρόγραμμα».⁵⁰

Για το θέμα αυτό, ο Σπύρος Κυπριανού δήλωσε ότι προχώρησε στον τερματισμό της συνεργασίας με το ΑΚΕΛ γιατί ήθελε να πάει στις συνομιλίες «ως ελεύθερος ηγέτης, ανεξάρτητος ηγέτης, ως ένας ο οποίος δεν έχει δεσμεύσεις έναντι κομμάτων για να διαπραγματευθώ ελεύθερα. Αυτό είναι το ένα στοιχείο. Το δεύτερο στοιχείο ήταν διάχυτο ότι η τότε ηγεσία του ΑΚΕΛ με πίεζε για υ-

48. Στο ίδιο.

49. Ο τότε κυβερνητικός εκπρόσωπος της Κύπρου, αναφερόμενος στον τερματισμό της συνεργασίας του Προέδρου με το ΑΚΕΛ, σημείωνε ανάμεσα σε άλλα: «Την ελληνική συμπαράταξη που αποτελεί το κυριότερο εμπόδιο του τουρκικού επεκτατισμού η ηγεσία του ΑΚΕΛ προσπάθησε να την υποβαθμίσει αντικρίζοντας τις σχέσεις Αθηνών-Λευκωσίας με δυσφορία, καχυποψία και εχθρότητα». Βλ. Πέτρος Βοσκαρίδης, «Ο Ατίλας Μας». *Μια ανάλυση του κυπριακού προβλήματος μέσα από τις τελευταίες εξελίξεις στο εσωτερικό μέτωπο*, Λευκωσία 1985, σ. 25-27.

50. Βλ. Εξεκίας Παπαϊωάννου, *Ενθυμίσεις από την ζωή μου*, Πυρσός, Λευκωσία 1988, σ. 187.

ποχωρήσεις. Με πίεζε για μια πολιτική πιο ενδοτική και έκρινα ότι εκείνη ήταν η ώρα να αντιδράσω. Πράγματι, ο Παπαϊωάννου, τον οποίο κάλεσα και του ανακοίνωσα την απόφαση μου να διακόψω τη συνεργασία, με παρακάλεσε να αλλάξω γνώμη. Του απάντησα ότι δεν μπορώ να διαπραγματευθώ έχοντας αυτό τον δεσμό, αυτή την ώρα». ⁵¹ Λίγες μέρες αργότερα, ο Κυπριανού προχωρεί και σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης του με αποτέλεσμα, στις 7 Ιανουαρίου 1985, να αντικατασταθούν από την κυβέρνηση όλοι οι υπουργοί που πρόσκεινταν στο ΑΚΕΛ. ⁵²

Στις 17 Ιανουαρίου 1985, πρώτη μέρα των συνομιλιών Υψηλού Επιπέδου Κυπριανού-Ντενκτάς, που ήταν αποτέλεσμα της προόδου που επιτεύχθηκε στις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες, ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών δήλωνε ότι η τελευταία ευκαιρία επίλυσης του κυπριακού ήταν μπροστά μας και πιθανή αποτυχία της θα καθιστούσε το μέλλον δυσοίωνα. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα και η λύση του κυπριακού τελικά δεν επιτεύχθηκαν με την ελληνοκυπριακή πλευρά μάλιστα να χρεώνεται, εμμέσως πλην σαφώς, την ευθύνη της αποτυχίας. Ο λόγος ήταν η στάση του Κυπριανού ο οποίος υποστήριζε ότι πήγε στη Νέα Υόρκη για να συζητήσει, τη στιγμή που ο Ντενκτάς δήλωνε ότι ήταν έτοιμος να υπογράψει όλα όσα συμφωνήθηκαν.

Η απόφαση του κύριου Προέδρου υπήρξε αποτέλεσμα των πιο κάτω:

Α. Της φιλοσοφίας του όσον αφορά τη λύση του κυπριακού. Ο κύριος Πρόεδρος δεν πίστευε πραγματικά σε λύση συμβιβασμού. Στις συγκεκριμένες συνομιλίες ανέμενε ότι σε κάποια φάση ο τουρκοκύπριος ηγέτης θα αποχωρούσε και έτσι δεν θα υποχρεωνόταν ο ίδιος να τοποθετηθεί πραγματικά και να εισπράξει την ευθύνη της αποτυχίας. Αυτό συμπεραίνεται από το γεγονός ότι, πριν από τη συνάντηση Υψηλού Επιπέδου, στις 17 Ιανουαρίου 1985, η θέση Ντενκτάς περί υπογραφής και όχι περαιτέρω διαπραγματευ-

51. Συνέντευξη του συγγραφέα με τον Σπύρο Κυπριανού, Λευκωσία, 21 Μαΐου 2001.

52. Ο Πέτρος Βοσκαρίδης υποστηρίζει ότι ο πρόεδρος Κυπριανού επηρεάστηκε και από κάποια στελέχη της παραδοσιακής Δεξιάς για να τερματίσει τη συνεργασία του με το ΑΚΕΛ. «Συντονιστές αυτής της προσπάθειας ήταν ο Ανδρέας Χριστοφίδης, ο Νίκος Ιωάννου και ο Νίκος Κόσιης που προέτρεπαν τον Κυπριανού να απομακρύνει το ΑΚΕΛ, και ότι το όλο θέμα δεν θα τύχαινε εκμετάλλευσης από τον Κληρίδη, αλλά αντιθέτως το ΔΗΣΥ θα στήριζε τον Κυπριανού». Βλ. συνέντευξη με Πέτρο Βοσκαρίδη, Αθήνα, 24 Νοεμβρίου 1998.

σης ήταν γνωστή. Ο κύριος Πρόεδρος όμως επέμενε ότι σκοπός της συνάντησης ήταν η διαπραγμάτευση και όχι η υπογραφή.⁵³ Σε συνάντηση Καραμανλή-Παπανδρέου-Κυπριανού, που έγινε στην Αθήνα μετά το ναυάγιο της πρωτοβουλίας αυτής, ο κύριος Πρόεδρος δίδει διαφορετική εξήγηση για το πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα στις 17 Ιανουαρίου. Σύμφωνα με σχετικό σημείωμα στο Αρχείο Καραμανλή, ο Κυπριανού τόνισε στον Καραμανλή ότι οι συνομιλίες οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο επειδή ο Κουεγιάρ απέρριψε προτάσεις των Αμερικανών να επέμβουν την τελευταία στιγμή για αποτροπή του ναυαγίου. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του κύριου Προέδρου, ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών έπραξε κατά αυτόν τον τρόπο γιατί είναι ρωσόφιλος και φίλος του Γ.Γ. του ΑΚΕΛ, Εξεκία Παπαϊωάννου.⁵⁴

Β. Στη θέση του Ανδρέα Παπανδρέου για το συγκεκριμένο σχέδιο και τη γενικότερη φιλοσοφία του όσον αφορά τη λύση του κυπριακού. Από την πρώτη ημέρα εκλογής του Ανδρέα Παπανδρέου στην πρωθυπουργία της Ελλάδας, ο Σπύρος Κυπριανού βρήκε έναν πιστό σύμμαχο με τον οποίο υπήρχε σίγουρα μεγαλύτερη ταύτιση απόψεων επί του Κυπριακού σε σχέση με τον προκάτοχο του Κωνσταντίνο Καραμανλή. Όσον αφορά τους λόγους της αποτυχίας της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας, αν και Κυπριανού και Παπανδρέου έχουν διαφορετικές εκτιμήσεις, ο έλληνας πρωθυπουργός, στη συνάντηση Καραμανλή-Παπανδρέου-Κυπριανού, υιοθετεί τελικά τις διαπιστώσεις Κυπριανού και ζητά από τον Καραμανλή «να τον καλύψουμε τόσο για τους χειρισμούς του στη Νέα Υόρκη όσο και έναντι των άλλων κυπριακών κομμάτων».⁵⁵ Σημειώνεται ότι οι ΗΠΑ θεωρούσαν υπεύθυνο για την αποτυχία της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας τον Παπανδρέου που «πίεζε την κυπριακή κυβέρνηση να μην κάνει ορισμένες υποχωρήσεις».⁵⁶

Γ. Στη δύναμη που ένοιωθε να απορρέει από τη στήριξη της κυπριακής κοινής γνώμης στο εσωτερικό της Κύπρου. Ο Κυπριανού, όταν ανέλαβε το πηδάλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας μετά το θά-

53. Βλ. ομιλία Γλαύκου Κληρίδη, *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, Δ' Κοινοβουλευτική Περίοδος-Δ' Σύνοδος*, 21 Φεβρουαρίου 1985.

54. Βλ. *Αρχείο Καραμανλή*, τόμ. 12, ό.π., σ. 345.

55. Στο ίδιο.

56. Βλ. Βαγγέλης Κουφουδάκης, «Πολιτική ΗΠΑ στο Κυπριακό», στο *Η Διεθνής Πτυχή του Κυπριακού*, Πρακτικά Σεμιναρίου, ΚΥΚΕΜ, Λεμεσός 1989, σ. 93-100. Βλ. επίσης Edward Newman, «Cyprus and the United Nations Secretary-General», *Cyprus Review*, τόμ. 7, τχ. 2, Intercollege Press, Λευκωσία, σ. 88-109.

νατο Μακαρίου, ένοιωθε δικαιολογημένα ανασφάλεια και βαρύ το φορτίο της διαδοχής. Σταδιακά, όμως, και μετά και την επανεκλογή του στην Προεδρία της Δημοκρατίας το 1983, απέκτησε περισσότερη αυτοπεποίθηση και ένοιωθε ισχυρός στο εσωτερικό της Κύπρου. Έλεγχε πλήρως την κρατική μηχανή και ήταν κυρίαρχος του εσωτερικού παιχνιδιού. Λίγες μέρες πριν από τη συνάντηση υψηλού επιπέδου στη Νέα Υόρκη τερμάτισε τη συμφωνία με το ΑΚΕΛ για να μη νιώθει πίεση, όπως ο ίδιος δήλωνε, αλλά γνώριζε την ίδια στιγμή ότι γνωστοί κύκλοι της κεντροδεξιάς στην Κύπρο τον προέτρεπαν να τερματίσει τη συμφωνία με το ΑΚΕΛ με αντάλλαγμα να του εξασφαλίσουν, σε σύντομο χρονικό διάστημα, τη στήριξη του κόμματος του Γλαύκου Κληρίδη.⁵⁷

γ. Αίτηση ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Στα μέσα του 1987, αρχίζει στην Ελλάδα μια προσπάθεια με την οποία επιδιώκεται να πεισθεί ο Κυπριανός να προετοιμάσει την αίτηση ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ένα χρόνο αργότερα, όταν η Προεδρία της Κοινότητας θα ερχόταν σε ελληνικά χέρια. Ο στόχος ήταν διπλός. Πρώτον, η αίτηση ένταξης και η περαιτέρω ενίσχυση των σχέσεων Κύπρου-ΕΟΚ εκτιμάτο ότι θα είχε ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη εμπλοκή του κοινοτικού παράγοντα στο κυπριακό και θα επηρέαζε ευνοϊκά την προσπάθεια για εξεύρεση δίκαιης και βιώσιμης λύσης. Δεύτερον, στόχος ήταν να εκμεταλλευτεί η Κύπρος την ελληνική Προεδρία, το δεύτερο εξάμηνο του 1988, ώστε να προωθηθεί πιο εύκολα η όλη διαδικασία και να αντιμετωπιστούν πιο γρήγορα τυχόν τεχνικές δυσκολίες.⁵⁸ Συγκεκριμένα, ο Παπανδρέου ζητά από τον Κυπριανό να προετοιμάσει την Κύπρο για αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ, τη συγκεκριμένη περίοδο, λόγω του ότι η Ελλάδα, όντας στην Προεδρία, θα μπορούσε να αντιμετωπίσει εμπόδια που ενδε-

57. Συνέντευξη του συγγραφέα με Σπύρο Κυπριανό, Λευκωσία, 21 Μαΐου 2001.

58. Συνέντευξη του συγγραφέα με Πέτρο Βοσκαριδή, Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 1998. Βλ., επίσης, Γιάννος Κρανιδιώτης, *Προτάσεις για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993, σ. 19· βλ. Κυριάκος Πιερρίδης, *Η Ευρώπη σε Μεταμόρφωση. Κύπρος-Ευρωπαϊκή Ένωση. Διαδρομή και σήξεις 1988-1995*, τόμ. Α', Νέα Σύνορα-Α. Α. Λιβάνη, Αθήνα 2001, σ. 46-48· βλ. Θεόδωρος Πάγκαλος, «Memorandum», *Το Βήμα*, Αθήνα, 23 Δεκεμβρίου 2001, σ. Α22-23.

χομένως να έθεταν άλλα μέλη της Κοινότητας. Εξάλλου, η Ελλάδα, έχοντας την Προεδρία, θα μπορούσε ακόμη να συμβάλει και στη θετική γνωμοδότηση της Επιτροπής αναφορικά με την αίτηση της Κύπρου. Για λόγους που παρατίθενται πιο κάτω ο κύριος Πρόεδρος δεν αντικρίζει θετικά, τουλάχιστον τη συγκεκριμένη περίοδο, ένα τέτοιο ενδεχόμενο:

Α. Ο Σπύρος Κυπριανού δεν πίστευε ιδιαίτερα στις δυνατότητες της τότε ΕΟΚ να συμβάλει στη λύση του κυπριακού, ενώ ήταν επιφυλακτικός σχετικά με τον τρόπο που η Κοινότητα θα προσέγγιζε τη λύση λόγω του ότι ήταν ένας οργανισμός που αποτελείτο από κατεξοχήν δυτικές χώρες. Ο Σπύρος Κυπριανού ωρίμασε πολιτικά έχοντας ως ιδεώδη του το Κίνημα των Αδέσμευτων και την Κοινοπολιτεία και για αυτό, άλλωστε, στις προτροπές Παπανδρέου για προετοιμασία για αίτηση ένταξης, απαντούσε ότι κάτι τέτοιο θα έπληττε τον ορθό, αδέσμευτο χαρακτήρα της Κύπρου.⁵⁹

Β. Ο κύριος Πρόεδρος θεωρούσε τα Ηνωμένα Έθνη ως τον μόνο Οργανισμό στα πλαίσια του οποίου θα μπορούσε να εξευρεθεί λύση του κυπριακού. Αυτός εξάλλου ήταν και ένας από τους λόγους που απέρριψε το αμερικανικό σχέδιο το 1978. Πίστευε στην αποτελεσματικότητα του ΟΗΕ, στο ότι μπορεί να διασφαλίσει μια δίκαιη λύση του κυπριακού και ότι στον ΟΗΕ η Κύπρος έχει πλεονέκτημα λόγω της υποστήριξης των χωρών μελών του Κινήματος των Αδεσμεύτων και της Κοινοπολιτείας. Όπως σημειώνει ο Κυριάκος Πιερίδης, στις προτροπές της Ελλάδος για αίτηση ένταξης, ο κύριος Πρόεδρος απάντησε υπενθυμίζοντας ότι «η Κύπρος προετοιμάζε προσφυγή στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, για καταγγελία της τουρκικής αδιαλλαξίας στο κυπριακό. Ενδεχόμενη υποβολή αίτησης για ένταξη στην Κοινότητα θα δυσχερανούσε το Κίνημα των Αδεσμεύτων και θα έθετε σε κίνδυνο τη συσπείρωση των χωρών του Τρίτου Κόσμου υπέρ της Κύπρου».⁶⁰

59. Συνέντευξη του συγγραφέα με Πέτρο Βοσκαρίδη, Αθήνα, 10 Νοεμβρίου 1998.

60. Βλ. Κυριάκος Πιερίδης, *ό.π.*, σ. 46-48. Όπως αναφέρει ο Θεόδωρος Πάγκαλος: «Όταν στις αρχές του 1986 αποφάσισα να προσθέσω το Κυπριακό στα θέματα που ήδη επικαλείτο η Ελλάς για να αρνηθούμε την έγκριση του 4ου χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου προς την Τουρκία, η στάση της Λευκωσίας ήταν πολύ επιφυλακτική. Σνηθισμένη στην πιο φιλόξενη ατμόσφαιρα του ΟΗΕ και άλλων συναθροίσεων με συμβολική μόνο σημασία (Commonwealth, Αδέσμευτοι), η κυπριακή ηγεσία δυσπιστούσε προς το νέο αυτό θέατρο», βλ. Θεόδωρος Πάγκαλος, *ό.π.*, σ. Α22-Α23.

Γ. Ο Σπύρος Κυπριανού είχε στο μυαλό του το εσωτερικό πολιτικό σκηνικό της Κύπρου και τις επερχόμενες προεδρικές εκλογές του 1988. Τη συγκεκριμένη περίοδο άρχιζαν οι πρώτες συζητήσεις για τους υποψήφιους προέδρους στις εκλογές αυτές. Ο Σπύρος Κυπριανού επιχειρούσε και πάλι να δημιουργήσει γέφυρες με το ΑΚΕΛ και να υποστηριχθεί για Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ως εκ τούτου, ήταν ιδιαίτερα προσεκτικός, όσον αφορά τις τοποθετήσεις του στα γενικότερα θέματα ΕΟΚ, προσπαθώντας να μη δίδει αφορμές στο Κομμουνιστικό Κόμμα που ήταν κάθετα αντίθετο στο ενδεχόμενο αίτησης ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ. Ενδεικτικά, σημειώνεται ότι και προηγουμένως, κατά την περίοδο υπογραφής της Τελωνειακής Σύμβασης Κύπρου-ΕΟΚ, το ΑΚΕΛ εξέφραζε την έντονη αντίθεση του, εγγράφοντας μάλιστα σχετικό θέμα στη Βουλή των Αντιπροσώπων.⁶¹

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι αποφάσεις του Σπύρου Κυπριανού στα τρία συγκεκριμένα θέματα που παρουσιάστηκαν πιο πάνω μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει συνέχεια και σχέση ανάμεσα στον κώδικα λειτουργίας και τις αποφάσεις τις οποίες λάμβανε ο κύπριος ηγέτης. Οι επιλογές του, οι περισσότερες ιδιαίτερες σημαντικές και καθοριστικές για το μέλλον της Κυπριακής Δημοκρατίας, ήταν προϊόν χαρακτηριστικών που συμπεριλαμβάνονταν στις κυριότερες φιλοσοφικές και λειτουργικές πεποιθήσεις του. Αυτό που θα πρέπει να επισημανθεί στην περίπτωση Κυπριανού είναι ότι, και στα τρία παραδείγματα/θέματα που παρουσιάζονται στο άρθρο αυτό, η συνέχεια ανάμεσα στις επιλογές και τις πεποιθήσεις εντοπίζεται επανειλημμένα και ξεκάθαρα. Η διαπίστωση αυτή σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι αποφάσεις που εξετάστηκαν στο άρθρο καλύπτουν μια περίοδο εννέα χρόνων (1978-1987) μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι όντως υπάρχει, και μάλιστα εμφανής, σχέση ανάμεσα στις επιλογές του και τον κώδικα λειτουργίας του. Υπάρχει δηλαδή σχέση αιτίου και αιτιατού.

Θα ήταν παράλειψη να μην τονισθεί ότι ο καθοριστικός ρόλος του κώδικα λειτουργίας στη διαμόρφωση και λήψη σημαντικών α-

61. Βλ. *Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, Δ' Κοινοβουλευτική Περίοδος - Έκτακτη Σύνοδος, 27 Μαρτίου 1986.*

ποφάσεων από τον Σπύρο Κυπριανού, όπως οι περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν, ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από την απουσία θεσμοθετημένων μηχανισμών λήψης αποφάσεων. Η έλλειψη τέτοιων θεσμών στην Κυπριακή Δημοκρατία έκανε πιο πρόσφορο το έδαφος για άσκηση πολιτικής από μέρους του, πολιτικής η οποία, σε μεγάλο βαθμό, καθοριζόταν από τις φιλοσοφικές και λειτουργικές του πεποιθήσεις. Κάτι που, φυσικά, ευνοούσε και ο ίδιος ο κύριος ηγέτης λόγω της προσωπικότητας και των έντονων απόψεων του. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ο θεσμός του Εθνικού Συμβουλίου, που συστάθηκε επί Μακαρίου με τη συμμετοχή εκπροσώπων των κοινοβουλευτικών κομμάτων, υπολειπομένησε κατά τη διάρκεια της εντεκάχρονης διακυβέρνησης Κυπριανού.⁶²

Στην περίπτωση του Σπύρου Κυπριανού μπορεί να επισημανθεί ότι οι πολιτικές του επιλογές και αποφάσεις στηρίζονται και εξαρτώνται, κατά μεγάλο βαθμό, από το σύστημα πεποιθήσεων του. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές κυρίως στις αποφάσεις εκείνες που είτε άμεσα είτε έμμεσα σχετίζονται με το κυπριακό. Είναι επίσης γεγονός ότι, ειδικά την περίοδο διακυβέρνησής του, όλες οι αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής της Κυπριακής Δημοκρατίας είχαν άμεση σχέση με το κυπριακό πρόβλημα. Οι εμπειρίες που απέκτησε ο Σπύρος Κυπριανού μέσα από την ανάδειξη και την προσωπική του πορεία στα πολιτικά πράγματα του τόπου τον επηρέασαν στην ανάπτυξη μιας πολύ συγκεκριμένης πολιτικής άποψης για την εξωτερική πολιτική αλλά και το κυπριακό, με αποτέλεσμα ο ίδιος, δύσκολα να επιδέχεται μηνύματα, επιδράσεις και αξιολογήσεις από τα τεκταινόμενα στο συλλογικό, περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη αντιαμερικανικών αισθημάτων από μέρος του, που έγινε στην αρχή της καριέρας του, τον «ανάγκασε» να αντικρίσει κάθε ανάμειξη των Δυτικών στο κυπριακό με καχυποψία. Κατ' επέκταση, αυτή του η πεποίθηση τον οδηγούσε στο να παραβλέπει τις διαρθρώσεις και ισορροπίες όπως αυτές διαμορφώνονταν στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα όπου οι ΗΠΑ διαδραμάτιζαν κυρίαρχο ρόλο, ανήμπορος πολλές φορές να

62. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι στην εντεκάχρονη διακυβέρνηση Κυπριανού το Εθνικό Συμβούλιο συναντήθηκε σαράντα φορές. Όλες οι συναντήσεις έγιναν κατά τη δεύτερη θητεία του (1983-1988). Στην πεντάχρονη διακυβέρνηση Γιώργου Βασιλείου (1988-1993), το Εθνικό Συμβούλιο συναντήθηκε ογδόντα φορές. Βλ. Ανδρέας Κυριάκου, «Η λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου», Α' Μέρος, *Φιλελεύθερος*, Λευκωσία, 11 Ιουνίου 1999.

αξιοποιήσει ευνοϊκές συγκυρίες ή να αποτρέψει κινδύνους. Η περίπτωση του αμερικανικού σχεδίου, ανεξάρτητα από το εάν τελικά όντως θα συναινούσε η τουρκική πλευρά η οποία, διαβλέποντας την αρνητικότητα Κυπριανού μπορεί απλά και να επιδείκνυε καλή θέληση εκ του ασφαλούς, δηλώνει ξεκάθαρα την επίδραση των κάθε άλλο παρά ευνοϊκών προς τους Αμερικανούς και τις προθέσεις τους πεποιθήσεων, του κύριου Προέδρου.

Ο Σπύρος Κυπριανού ως ο ηγέτης της ελληνοκυπριακής πλευράς την περίοδο 1977-1988 αναζητούσε λύση του κυπριακού αποκλειστικά μέσα στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών, απορρίπτοντας κάθε αμερικανική ανάμειξη, παραβλέποντας το γεγονός ότι οι διάφορες προτάσεις των Ηνωμένων Εθνών ήταν στην ουσία αμερικανικά προϊόντα αφού οι διπλωμάτες του ΟΗΕ που ασχολούνταν με το κυπριακό προέρχονταν κυρίως από δυτικές χώρες. Την ίδια στιγμή η έντονη επιμονή του για προσφυγή στα Ηνωμένα Έθνη κάθε φορά που ο διάλογος έδειχνε να οδεύει προς αδιέξοδο αποτελεί απόδειξη έλλειψης ρεαλισμού αφού, μέχρι και ο ίδιος ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών, συμβούλευε, σε συγκεκριμένες περιόδους, τους κύπριους αξιωματούχους να μη προχωρούν σε τέτοιες ενέργειες.⁶³

Γεγονός ακόμη αποτελεί η σχέση που παρατηρείται ανάμεσα στις λειτουργικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις του Σπύρου Κυπριανού. Για παράδειγμα, η έντονη πίστη του ότι οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών εξυπηρετούνται καλύτερα μέσα από μια ουδέτερη στάση, τον οδηγούσε στο να προσδίδει στο Κίνημα των Αδεσμεύτων, στην Κοινοπολιτεία και στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών μοναδική σπουδαιότητα. Μέσα από την ίδια λογική, η πεποίθηση ότι η ιστορία ενός κράτους είναι καθοριστική για τη μετέπειτα πορεία του, δεν του επέτρεπε να αξιολογήσει ορθά και όπως έπρεπε την κατάσταση που δημιουργήθηκε στην Κύπρο την επαύριο της τουρκικής εισβολής του 1974 και την ανάγκη για έναν έντιμο συμβιβασμό.

63. Βλ. Javier Perez de Cuellar, *Pilgrimage for Peace: A Secretary-General's Memoir*, St. Martin's Press, Νέα Υόρκη 1997, σ. 221.